

John Tuzo Wilson, professor emèrit de Geofísica de la Universitat de Toronto (1908-1993)

Montserrat Domingo i Morató* i Joan Manuel Soriano*

Résumé / Abstract / Resumen / Resum

Le 15 avril 1993 est mort, à l'âge de 84 ans, John Tuzo Wilson, l'un des architectes principaux de la moderne théorie de la tectonique de plaques. Cette nécrologie prétend être à la fois un bref bilan de son oeuvre et un hommage à sa mémoire.

* * *

John Tuzo Wilson, one of the main designers of the modern theory of plates tectonics, died the 15th April 1993, at age of 84. This necrology is intended as an homage to his memory and presents a short survey of his work.

* * *

John Tuzo Wilson, uno de los artífices principales de la moderna teoría de la tectónica de placas, murió el 15 de abril de 1993 a la edad de ochenta y cuatro años. Esta necrología quiere rendir homenaje a su memoria y a la vez presentar un breve balance de su obra.

* * *

El 15 d'abril del 1993 va morir, a l'edat de vuitanta-quatre anys, John Tuzo Wilson, que fou un dels artífexs principals de la moderna teoria de la tectònica de plaques. Aquesta necrologia vol fer un breu balanç de la seva obra i servir d'homenatge a la seva memòria.

---

* Departament de Geografia, Universitat Autònoma de Barcelona, 08193 Bellaterra.

El dia 15 d'abril de 1993 va morir, d'una aturada cardíaca, l'eminent físic i geofísic John Tuzo Wilson, als vuitanta-quatre anys. La mort li arribà quan es trobava immers en la tasca d'investigar les causes per les quals es mouen les muntanyes i els grans accidents geogràfics migren al llarg del temps. Ha mort exactament vint-i-cinc anys després d'haver enviat a publicació (la redacció n'acusava rebut el dia 3 de maig de 1986) un article que revolucionà tots els esquemes vigents sobre la història i la geografia de la superfície del planeta, i on es feia una proposta, «el cicle de Wilson», que molt aviat fou acceptada universalment.

El professor Wilson, amb la seva percepció de la revolució a la qual s'estava assistint en el domini de les ciències de la terra, i amb el seu model planetari sobre la gènesi i la desaparició de les conques oceàniques, fou un dels arquitectes principals de la moderna teoria de la tectònica de plaques. La seva experiència professional s'inicià el 1924 amb el treball de camp a l'*scut* canadenc com a monitor escolar; a partir del 1926 estudià matemàtiques i física clàssica a la Universitat de Toronto i fou el primer graduat en Geofísica del Canadà; estudis posteriors el portaren a la Universitat de Cambridge, a Anglaterra, i a la de Princeton, a New Jersey, on es doctorà el 1936. La seva tesi sobre grans accidents del relleu de l'oest dels Estats Units és considerada com el punt de partida de la tectònica de plaques, teoria que s'havia de formular més de trenta anys després.

Entre 1936 i 1946 treballà en el Geological Survey del Canadà i fou tinent d'enginyeria i coronel en la Segona Guerra Mundial; a les acaballes d'aquesta dirigí una important operació militar que havia d'estimular, més tard, la recerca científica i l'assentament humà en els territoris àrtics canadencs.

El 1946 retornà a la Universitat de Toronto com a professor de geofísica i encapçalà la recerca internacional en ciències de la terra; amb els seus viatges i estudis de camp dels vint-i-vuit anys següents, jugà un paper crucial en el desenvolupament de la nova teoria i proposà el brillant model unificador que després han corroborat tants altres científics.

El 1967, havent assolit el cim de la seva carrera professional, acceptà de posar en funcionament l'Erindale College, branca de la Universitat de Toronto que llavors no tenia ni estudiants ni campus ni edificis, tot deixant-lo, el 1974, convertit en un model d'universitat moderna.

A partir d'aquesta darrera data, dirigí el Centre de Ciència d'Ontàrio, on s'adreçà a milions d'infants i d'adults, tot estimulant-los a participar activament en tota classe de mostres, exposicions i experiments, cosa que, de fet, va trencar amb el propi concepte d'audiència. Fou també en aquests anys quan organitzà les exposicions itinerants que portaren la ciència a l'abast de tothom per tota la província. La majoria dels seus conciutadans el recorden, sobretot, per aquesta faceta de divulgador i pels seus gests d'invitació a l'experimentació; «si us plau, toqueu». El diari canadenc *The Glo-*

be and Mail encapçalava la seva glossa necrològica amb el títol «Un científic que tenia la flaire d'un showman» i citava la caracterització que en feia un amic; «un gran exhibicionista, però d'una manera agradable i plaent». Una de les seves fites al front del Centre fou l'aclamada exposició «La Xina: 7000 anys de descobriments».

Del 1983 al 1986 Wilson dedicà els seus esforços a la Universitat de York, de la qual era conseller.

Després de la seva jubilació el 1987, continuà molt vinculat a la Universitat de Toronto; inicià la redacció d'una autobiografia que reconvertí en una història del desenvolupament de la geofísica durant els seus anys de vida, atès que ocupa també els càrrecs de president de la Canadian Geophysical Union i de la International Union of Geodesy and Geophysics.

Els qui el conegueren sota diverses facetes de la seva personalitat en destaquen el sentiment d'aventura que imprimí a cada tasca i el reconeixen com un gran promotor de la ciència al Canadà.

Per la seva obra, Wilson ha estat distingit amb tota mena d'honors: títols de professor honorari per una dotzena d'universitats i medalles i reconeixements de molts cossos professionals, inclòs el Premi Vetlesen de la Universitat de Columbia el 1978, premi que es considera el Nobel en ciències de la terra.

Ell agrai sempre públicament, i de manera molt explícita, les facilitats, informacions i idees que va trobar en el seu pas per tots els continents i per tantes universitats i centres de recerca, i mai no va deixar de reivindicar per a Wegener el mèrit de la revolució científica a la qual tant van contribuir tots dos.

La seva conversió des de la creença fixista a la mobilista fou ràpida, i es produí en un període de tres o quatre anys. Amb la seva capacitat de crear teories, el seu gran mèrit fou escoltar arguments i beure en abundoses i diverses fonts, juntament amb la seva infatigable capacitat de treball.

En el seu testament científic ens ha deixat en herència el repte de comprovar si la seva última proposta sobre les plomes del mantell i la migració de les formes del relleu és encertada o no.